

TOSHKENT VILOYATI HUDUDIIY REKREASION RESURSLARNING TASNIFI

Djurayeva Lobar Vaxitovna

**Chirchiq davlat pedagogika universiteti Geografiya kafedrası katta
o'qituvchisi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Toshkent viloyatining hududiy rekreatsion resurslari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Rekreatsion resurslar tabiiy, madaniy-tarixiy va ijtimoiy-infratuzilma omillari asosida tasniflanadi. Tabiiy resurslar qatoriga tog'li hududlar, iqlim sharoiti, daryo va suv omborlari kiradi. Madaniy-tarixiy resurslar esa viloyatdagi tarixiy obidalar, ziyoratgohlar va arxeologik yodgorliklar bilan bog'liq. Shuningdek, sanatoriyalar, dam olish maskanlari va turizm infratuzilmasi rekreatsion imkoniyatlarni yanada boyitadi. Maqolada ushbu resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlari va ularni rivojlantirish yo'nalishlari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Toshkent viloyati, rekreatsion resurslar, tabiiy resurslar, madaniy-tarixiy obidalar, turizm, dam olish maskanlari, hududiy tasnif, ekologik turizm, sanatoriya, iqlim sharoiti.

КЛАССИФИКАЦИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ РЕКРЕАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ ТАШКЕНТСКОЙ ОБЛАСТИ

Джураева Лобар Вахитовна

**Старший преподаватель кафедры географии Чирчикского
государственного педагогического университета**

Аннотация: В данной статье будет проведен систематический анализ территориальных рекреационных ресурсов Ташкентской области. Рекреационные ресурсы классифицируются по природным, культурно-историческим и социально-инфраструктурным факторам. Природные ресурсы включают горные районы, климатические условия, реки и водохранилища. С другой стороны, культурно-исторические ресурсы связаны с историческими памятниками, святынями и археологическими памятниками в провинции. Также санатории, курорты и туристическая инфраструктура еще больше обогащают рекреационные возможности. В статье также будут рассмотрены возможности эффективного использования этих ресурсов и направления их развития.

Ключевые слова: Ташкентская область, рекреационные ресурсы, природные ресурсы, культурно-исторические памятники, туризм, курорты, территориальная классификация, экологический туризм, санатории, климатические условия.

CLASSIFICATION OF TERRITORIAL RECREATIONAL RESOURCES OF THE TASHKENT REGION

Juraeva Lobar Vakhitovna

**Senior Lecturer at the Department of Geography of Chirchik State
Pedagogical University**

Abstract: *This article will provide a systematic analysis of the territorial recreational resources of the Tashkent region. Recreational resources are classified according to natural, cultural, historical, and socio-infrastructure factors. Natural resources include mountainous areas, climatic conditions, rivers, and reservoirs. On the other hand, cultural and historical resources are linked to historical monuments, shrines and archaeological sites in the province. Sanatoriums, resorts, and tourist infrastructure also further enrich recreational opportunities. The article will also consider the possibilities of effective use of these resources and the directions of their development.*

Keywords: *Tashkent region, recreational resources, natural resources, cultural and historical monuments, tourism, resorts, territorial classification, ecological tourism, sanatoriums, climatic conditions.*

KIRISH: Toshkent viloyati O'zbekistonning markaziy hududi bo'lib, bu hududning gastronomik salohiyati juda katta. Viloyatda o'zbek milliy taomlarining keng tanlovi mavjud, shu bilan birga, bu hudud turizm salohiyati yuqori bo'lgan joylardan biridir. Toshkent viloyatidagi restoranlar va kafe tarmog'i hali nisbatan yosh bo'lishiga qaramay, ular o'zining turli xil taomlari va taqdimot uslublari bilan ajralib turadi. Biroq, hozirgi kunda gastronomik turizm viloyatda to'liq rivojlanmagan va turizmni yangi jihatlaridan rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud.

Viloyatda gastronomik turizmning rivojlanishiga to'siq bo'lishi mumkin bo'lgan omillar ham mavjud. Bular orasida:

- infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi,
- restoranlar va kafe tarmog'ining notekis rivojlanishi,
- marketing va reklama strategiyalarining yetishmasligi kabi muammolar bor.

Gastronomik turizmni rivojlantirish uchun viloyatning turistik salohiyatidan to'liq foydalanish zarur, bunda milliy taomlarni faqat mahalliy aholi uchun emas, balki turistlar uchun ham ko'rsatilishi kerak.

Gastronomik turizmni rivojlantirish uchun zarur infratuzilma. Gastronomik turizmni rivojlantirish uchun infratuzilma alohida ahamiyatga ega. Ushbu sohada rivojlanish uchun quyidagi muhim infratuzilma jihatlari talab etiladi:

Restoranlar va kafe tarmog'ini kengaytirish: Toshkent viloyatida gastronomik turizmni rivojlantirish uchun milliy taomlarni taqdim etadigan

restoranlar va kafelar sonini ko'paytirish, ularning sifatini yaxshilash zarur. Hozirgi kunda faqat ba'zi restoranlar milliy taomlar taklif qiladi, lekin ularning umumiy soni juda kam. Yangi restoranlar ochish, ular orasida raqobatni kuchaytirish va xizmat sifatini oshirish talab etiladi.

Gastronomik festivallar va tadbirlar: Viloyatda gastronomik festivallar va turli taomlar tanlovlarini tashkil etish gastronomik turizmni rivojlantirishga yordam beradi. Festival va tadbirlarda mahalliy va xorijiy turistlarga viloyatning gastronomik salohiyatini namoyish etish, shuningdek, O'zbekistonning oshxona madaniyati haqida bilimlarni oshirish muhim.

O'quv kurslari va ta'lim: Oshpazlik san'ati bo'yicha o'quv kurslari tashkil etish va mutaxassislar tayyorlash viloyatda gastronomik turizmni rivojlantirishga yordam beradi. Oshpazlar, restoran menejerlari va boshqa turizm sohasi mutaxassislari uchun ta'lim olish imkoniyatlarini yaratish, mahalliy kadrlar sifatini oshirish kerak.

Gastronomik turizmni rivojlantirishda marketing strategiyalari. Gastronomik turizmni rivojlantirishda marketing strategiyalari muhim o'rin tutadi. Ushbu sohada samarali marketingni amalga oshirish uchun quyidagi strategiyalarni ishlab chiqish zarur:

Onlayn reklama va marketing: Bugungi kunda internet marketingining roli juda katta. Viloyatdagi gastronomik turizmni targ'ib qilish uchun zamonaviy onlayn platformalardan foydalanish muhim. Mavjud restoranlar va festivallarni internetda reklama qilish, ijtimoiy tarmoqlarda faoliyatni kuchaytirish, turistik saytlar va platformalarda Toshkent viloyatining gastronomik salohiyatini taqdim etish zarur.

Brending: Toshkent viloyatining gastronomik turizmni brend sifatida tanitish va bu brendni xalqaro miqyosda reklama qilish kerak. Har bir hududning o'ziga xos gastronomik xususiyatlarini ajratib ko'rsatish va ularni bir butun brend sifatida taklif etish viloyat turizmini rivojlantiradi.

Turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish: Gastronomik turizmni faqat taomlar bilan bog'lamay, balki madaniyat, san'at va tabiat bilan ham bog'lash. Masalan, turistlarga o'zbek milliy taomlarini tayyorlash bo'yicha master-klasslar, taom tayyorlashda ishlatiladigan ingredientlarni yig'ish turlari va boshqa qo'shimcha xizmatlarni taqdim etish.

Xorij tajribasidan foydalanish. Gastronomik turizmni rivojlantirishda xorij tajribasidan foydalanish juda muhimdir. Dunyo bo'ylab gastronomik turizmni muvaffaqiyatli rivojlantirgan mamlakatlar tajribasini o'rganish va Toshkent viloyatida ushbu tajribalarni qo'llash imkoniyatlarini aniqlash zarur. Masalan, Frantsiya, Italiya va Yaponiyada gastronomik turizmning rivojlanishiga olib

kelgan asosiy faktorlarni tahlil qilish kerak. Bu mamlakatlar o'zlarining oshxona madaniyatini jahon bo'ylab tarqatish va turizmni rivojlantirishda samarali strategiyalarni ishlab chiqqan. Toshkent viloyatiga moslashtirilgan bunday tajribalar gastronomik turizmni samarali rivojlantirishga yordam beradi.

Rekreatsion hududlarning antropogen ta'sirga nisbatan alohida zaifligini hisobga olgan holda, ularning ijtimoiy-madaniy, biologik va landshaft xilma-xilligi, suv, biologik, rekreatsion va mineral resurslar ombori sifatida ahamiyati, turar-joy va iqtisodiyotning maxsus shakllari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning bugungi voqeliklarini qayta ko'rib chiqish, uni mamlakatni rivojlantirish strategiyasi bilan bog'lash kerak. turizmni rivojlantirish, tabiiy tabiatni muhofaza qilish va Toshkent viloyatining kompleks rivojlanishi [1].

O'zbekiston tog'li hududida yaxlit rivojlanish va dam olishni hududiy tashkil etish istiqbollari konsepsiyasi quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanishi kerak:

- 1) tog' va tog' oldi zonalarining tabiiy-rekreatsion salohiyatidan keng foydalanish va rekreantlarni joylashtirishga ixtisoslashgan aholi punktlarining maxsus tizimini shakllantirish orqali mamlakatning rekreatsion ehtiyojlarining katta qismini qondirish [2];
- 2) tiklanishning eng muhim omili sifatida tog' muhitining yuqori sifatini saqlash va himoya qilish;
- 3) rekreatsion iqtisodiyotni intensivlashtirish va kontsentratsiya, kooperatsiya va ixtisoslashuv orqali resurslardan foydalanishni doimiy ravishda takomillashtirish;
- 4) rekreatsion ehtiyojlar va talablarni boshqarish, birinchi navbatda, rekreatsion resurslar va turistik imidjni samarali reklama qilishni yo'lga qo'yish orqali;
- 5) hududiy rekreatsiya tizimlarini boshqarishni takomillashtirish hisobiga tog' rekreatsiya tizimi faoliyati samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkoniyati;
- 6) turizm, mahalliy rivojlanish va tabiatni muhofaza qilishning kombinatsiyasi.

Ilgari surilgan kontsepsiyaga muvofiq, ayniqsa ta'kidlash kerak bo'lgan eng muhim tadbirlar orasida:

- 1) rivojlangan rekreatsion infratuzilmani yaratish va tog'li hududlarga yil davomida xavfsiz kirishni ta'minlash, ixtisoslashtirilgan dam olish markazlari, majmualar, dam olish yo'llari va jihozlangan dam olish joylari va xizmat ko'rsatish korxonalari bilan sayyohlik yo'llari tarmog'ini shakllantirish. Dam olish va sayyohlik ob'ektlarini ko'paytirish bo'yicha kompleks tadbirlarni rejalashtirishda biz ushbu mintaqaning seysmik faolligi haqida unutmashimiz kerak, shu munosabat bilan, bizning fikrimizcha, chet el tajribasidan foydalanish tavsiya etiladi, masalan, Yaponiya bu masalada ulkan yutuqlarga erishdi. vaziyatni modellashtirish va rejalashtirilgan ob'ektning maket sinovidan foydalangan holda;

2) barcha viloyatlardagi milliy (tabiiy) bog'lar maydonini hududlar sifatida sezilarli darajada kengaytirish tabiatni muhofaza qilish va rekreatsion funktsiyalarni birlashtirish printsipli asosida tashkil etilgan, ammo hozirga qadar. "Muhofaza etiladigan tabiiy hududlarga mulk huquqi", "muhofaza etiladigan tabiiy hududlar to'g'risida" gi qonun, yer uchastkalari va boshqa tabiiy obyektlar yuridik va jismoniy shaxslarga faqat xususiy buyurtma qo' riqxonalar va tabiiy pitomniklar tashkil etish uchun foydalanish uchun berilishi mumkin. Bizning fikrimizcha, kuzatuv va ekologik turizmni rivojlantirishga imkon beradigan tegishli o'zgarishlarni amalga oshirish kerak;

3) tog' hududidan rekreatsion foydalanishni qishloq xo'jaligi, suv xo'jaligi va o'rmon xo'jaligidan foydalanish bilan tabiatni muhofaza qilish funktsiyasi va boshqalar bilan birlashtirish. rekreatsiya va ishlab chiqarishni birlashtirish tamoyillari asosida ishlaydigan kooperatsiyani yaratish orqali;

4) dam olish tashkilotchilarining e'tiborini alohida korxonalarni tashkil etishdan rekreatsion jihozlangan hududlar tizimini yaratishga, infratuzilmani rivojlantirishga, dam olishni tashkil etish tizimiga chiziqli balandlikdagi (ekskursiya, dam olish, sayyohlik yo'nalishlari) va nuqta (ekskursiya joylari va ob'ektlari) elementlarini kiritish;

5) tog'lar iqtisodiyotini ko'p tarmoqli iqtisodiyotga aylantirishning faol omili sifatida kichik va xususiy tadbirkorlikni rekreatsiya qilishni tashkil etishga keng jalb qilish. Shu maqsadda tog'larda dam olishda asosiy e'tibor kapital tuzilmalar va professional xizmatlarga emas, balki minimal texnik vositalar bilan jihozlangan, sport, yurish turizmi va alpinizmga imkon qadar yaqin bo'lgan sayyohlarga, tog' aholisining an'anaviy turmush tarziga (ekoturizm)qaratilishi kerak.;

6) O'zbekiston tog'larining sayyohlik atlasini yaratish.

Ushbu muammolarning barchasini hal qilish, bir tomondan, tog'larning rekreatsion funktsiyalarini kuchaytirishga, boshqa tomondan, mamlakatimizning ushbu noyob burchaklarining tabiati va madaniyatini saqlab qolishga imkon beradi. Shu munosabat bilan turli xil investitsiya manbalaridan foydalangan holda dam olish resurslarini rivojlantirishni tabaqalashtirish maqsadga muvofiqdir.

Toshkent viloyati misolida rekreatsion faoliyatni samarali tashkil etish, keyinchalik xizmat ko'rsatish sohasining turli tarmoqlarini rivojlantirishga turtki berish imkoniyatlari ko'rib chiqildi. Mintaqaning imkoniyatlari, tahdidlari, ijobiy va salbiy tomonlarini aniqlash maqsadida Chimg'on-Chorok kurort-rekreatsiya zonasining rekreatsion-turistik salohiyatini SWOT-tahlil qilish o'tkazildi. Chorvok suv ombori zonasining o'tkazish qobiliyati ko'rib chiqildi. Ushbu tahlil natijasida mintaqa ekotizimidagi salbiy o'zgarishlar bilan bog'liq muammolar aniqlandi va Toshkent viloyatining rekreatsion-turistik salohiyatini pasaytirish imkoniyati

haqida taxminlar ilgari surildi. Shuningdek, Toshkent viloyatining tog' va tog' oldi zonalarini rayonlashtirish ishlari olib borildi. Natijada tog' dam olish maskanlarining to'rt xil funktsional turlari aniqlandi. O'zbekiston tog' zonasida yaxlit rivojlanish va dam olishni hududiy tashkil etish istiqbollari konsepsiyasi taklif qilindi va uning faoliyatining asosiy prinsiplari ishlab chiqildi.

Toshkent viloyati dam olish va turizm faoliyatini rivojlantirish uchun alohida imkoniyatlarga ega. Bugungi kunda viloyatda mahalliy va xorijiy rekreantlar va sayyohlarga xizmat ko'rsatuvchi 120 ta tashkilot, shu jumladan kuniga 2440 sayyohga xizmat ko'rsatish imkoniyatiga ega 15 ta turoperator va 45 ta mehmonxona, shuningdek, 71 ta sanatoriya va dam olish maskanlari faoliyat ko'rsatmoqda. Toshkent viloyatida Chimgan-Chorvoq kurort-rekreatsiya zonasi rekreantlarning eng sevimli dam olish maskani hisoblanadi. Ushbu zonani SHOT-tahlil qilish natijalariga ko'ra asosiy zaif tomonlar aniqlandi: o'simlik qoplami o'zlashtirilgan hududlarda monoton va kam emas, ko'ngilochar ob'ektlarning etishmasligi, taklif etilayotgan turistik xizmatlarning tor doirasi, mehmonxona va uning infratuzilmasining etarli darajada o'tkazilmasligi. Asosiy tahdidlar: doimiy rekreatsion oqimlar tufayli ma'lum bir hudud ekotizimining keskin o'zgarishi xavfi mavjud bo'lib, bu butun mintaqadagi ekologik vaziyatning yomonlashishiga, turizm sohasini rivojlantirayotgan qo'shni hududlarning raqobatining kuchayishiga va taklif etilayotgan xizmatlarning past darajasi tufayli iste'molchilarning hududga bo'lgan qiziqishining zaiflashishiga olib kelishi mumkin. Hududning o'tkazish qobiliyati haqida gapirganda, dala tadqiqotlari natijalariga ko'ra, faqat yozgi davrda bu erda 300 mingga yaqin odam dam olishi aniqlandi. Yakshanba kunlari faqat "Sohil" zonasida, plyajda, yaxshi kunlarda 500 dan 1500 gacha avtoullovchilar to'xtaydi. Shu bilan birga, ushbu hududning tabiiy imkoniyatlari, ayniqsa qirg'oq zonasida, allaqachon charchash arafasida. Tuproq va o'simlik qoplamining degradatsiyasi mavjud. Hayvonlarning ko'p turlari yo'qolib bormoqda. Eroziya jarayonlari kuchaymoqda. Bu butun Janubiy qirg'oqqa xosdir (kengligi 200 m gacha bo'lgan chiziq). Toshkent viloyati tog'zonasida rekreatsiya faoliyatini samarali tashkil etish maqsadida ekotizim saqlanishini hisobga olgan holda 3 ta funktsional jihatdan har xil turdagi tog' rekreatsiya tumanlarini ajratib ko'rish mumkin:

- 1) Pargos - Oqtosh,
- 2) Chimgan-Chorvoq sog'lomlashtirish tumani,
- 3) Parkent-Sukoq sog'lomlashtirish tumani.

Biz olib borgan tadqiqotlar natijasida O'zbekiston tog'zonasida yaxlit rivojlanish va dam olishni hududiy tashkil etish istiqbollari kontsepsiyasi taklif qilindi, u quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanishi kerak:

- 1) tog 'va tog' oldi zonasining tabiiy-rekreatsion salohiyatidan keng foydalanish va rekreantlarni joylashtirishga ixtisoslashgan aholi punktlarining maxsus tizimini shakllantirish orqali mamlakatning rekreatsion ehtiyojlarining katta qismini qondirish;
- 2) tog' muhitining yuqori sifatini saqlash va muhofaza qilish eng muhim omil hisoblanadi;
- 3) rekreatsion iqtisodiyotni intensivlashtirish va kontsentratsiya, kooperatsiya va ixtisoslashuv hisobiga resurslardan foydalanishni doimiy ravishda takomillashtirish;
- 4) rekreatsion ehtiyojlar va talablarni, birinchi navbatda, rekreatsion resurslar va turistik imidjni samarali reklama qilishni yo'lga qo'yish orqali boshqarish;
- 5) hududiy rekreatsion tizimlarni boshqarishni takomillashtirish orqali tog' rekreatsion tizimining samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkoniyatlari;
- 6) turizm, mahalliy rivojlanish va tabiatni muhofaza qilishning kombinatsiyasi.

Toshkent viloyatini rivojlantirishning istiqbolli maqsadi uni zamonaviy, yuqori samarali turistik-rekreatsion markazga aylantirish, fuqarolar va xorijiy mehmonlarning turistik-rekreatsion xizmatlarga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish, zarur investitsiyalar oqimini ko'paytirish, shuningdek, ish o'rinlari sonining ko'payishiga ko'maklashishdir. Mintaqaning dam olish va turizm sohasidagi o'zgarishlarning yakuniy maqsadi rivojlangan turizm infratuzilmasi bilan samarali iqtisodiyotni yaratishdir. [3]

Bugungi kunda zamonaviylikning talabi alohida turistik loyihalarni ishlab chiqishdan kelajakdagi klasterlarning asosi bo'lib xizmat qiladigan dam olish va sayyohlik zonalarini yaratishga o'tishdir.

Rekreatsion-turistik kompleks iqtisodiy tizim sifatida - bu iqtisodiy ob'ektlarning o'zaro ta'sirini, dam olish va sayyohlik xizmatlarini ishlab chiqarish va sotishni ta'minlaydigan faoliyat xususiyatini belgilaydigan tashkiliy-iqtisodiy munosabatlar va institutlar to'plamidir. Bugungi tushunchaga ko'ra, dam olish va sayyohlik zonalarida dam olish va sayyohlik mahsulotlari yaratilgan, infratuzilma to'plangan va dam olish va sayyohlik oqimlari yo'naltirilgan eng istiqbolli hududlardir. Boshqa joylar past potentsialga ega deb e'lon qilinadi. Zamonaviy rekreatsion-turistik oqimning tuzilishi maqsadli auditoriyaga, jozibadorligiga, turizm yo'nalishiga va uni rivojlantirish maqsadlariga qarab diversifikatsiyalangan. Turizm bilan bog'liq daromadlarni oshirish uchun Toshkent viloyati xarid qilish qobiliyatining barcha toifalariga sayyohlarni jalb qilishi zarur. Toshkent viloyatida aholini yaqin hududlardan va Toshkent shahridan jalb qilish hisobiga qamrov zonasi va savdo zonasi ko'payishi kerak. Maqsad Toshkent viloyatida rekreatsion-turistik yo'nalishlarni tashkil etish va raqobatdosh yo'nalishlarga tashrif

buyuradigan sayyohlarga moslashtirilgan rekreatsion-turistik mahsulotni taklif qilish: Qirg'iziston (Issiqko'l), Turkiya va boshqalar. ushbu maqsadga erishish uchun Toshkent viloyatida mavjud bo'lgan rekreatsion-turistik resurslarni mutanosib ravishda rivojlantirish zarur. Shu bilan birga, oldida turgan asosiy vazifa

Davlat va mahalliy hokimiyat organlari mintaqaning ekotizimini saqlab qolish va mavjud dam olish va sayyohlik resurslarini ko'paytirishdir.

Bugungi kunda Toshkent viloyatida mahalliy va xorijiy rekreantlar va sayyohlarga xizmat ko'rsatuvchi 120 ta tashkilot, shu jumladan kuniga 2440 sayyohga xizmat ko'rsatish imkoniyatiga ega 15 ta turoperator va 45 ta mehmonxona, shuningdek, 71 ta sanatoriya va dam olish maskanlari faoliyat ko'rsatmoqda.[4]

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, bugungi kunda rekreantlar orasida juda mashhur bo'lgan Toshkent viloyati hududlarini tahlil qilish zarur deb hisoblaymiz.

Toshkent viloyati hududi landshaftning barcha elementlari - tabiiy, ijtimoiy va iqtisodiy elementlarning majmui bo'lib, ular barqaror rivojlanishga alohida xususiyat beradi.

Toshkent viloyatining marvaridi-Chorvoq suv ombori zonasi, biz ushbu hududning rekreatsion imkoniyatlarini tahlil qilamiz.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, dam olish va sayyohlik zonalarini tanlashda hududda suv resurslarining mavjudligi ularning shakllanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Toshkent viloyatida Rekreantlarning sevimli dam olish joyi-Chorvoq suv omborining zonasi. Suv omborlarining rekreatsion qiymati ko'plab omillar bilan belgilanadi, masalan, suv sathining shakli, chuqurligi, oyna maydoni, tozaligi, shaffofligi, sho'rliigi, suv harorati, suv omborining aholi punktlaridan uzoqligi, transport magistrallari bilan ta'minlanishi va boshqalar.

Shuni ta'kidlash kerakki, Charvak suv ombori rekreatsion maqsadlarda keng qo'llaniladigan kompleks suv havzasi hisoblanadi. Charvak suv omborining qirg'oq zonasi, ayniqsa uning Janubiy qismi, suv omborini qurish va faoliyat ko'rsatishdan oldin rekreatsion maqsadlarda ishlatilgan. Bunga chimgansay daryosi vodiysi va Chatkal daryosining chap qirg'og'i kiradi. Bu katta Chimg'on, kichik Chimg'on, Qiziljar o'lkalari tog'larining go'zal manzarali qiyaliklari bo'lgan hudud. U tog ' turizmi, qishki sport turlari va shunchaki aholining ko'ngil ochishi va dam olishi uchun ishlatilgan. Bu yerda Chimgan sayyohlik bazasi, sog'lomlashtirish sanatoriylari, bir nechta bolalar sog'lomlashtirish oromgohlari qurilgan. [4]

ZAIF TOMONLARI

Tabiiy resurslar: o'simlik qoplamasi bir xil emas va rivojlangan dam olish va sayyohlik hududlarida kam uchraydi.

Mehmondo'stlikning madaniy resurslari: ko'ngilochar majmualarning ko'ngilochar ob'ektlari, tematik parklar va boshqalar etishmasligi);

turistik firmalar tomonidan kirish va ichki turizm bo'yicha taklif etilayotgan xizmatlarning tor doirasi va tog', suv turizmi ekskursiya va dam olish turizmi dasturlarining rivojlanmaganligi);

mintaqada turistik va axborot markazlarining etishmasligi tufayli qulay axborot muhitining yo'qligi;

Turizmning moddiy-texnik bazasi:

mehmonxona iqtisodiyoti va uning infratuzilmasining etarli darajada o'tkazilmasligi;

umumiy ovqatlanish va sayyohlarga xizmat ko'rsatish korxonalarining rivojlanmaganligi;

noqulay transport yoki uning etishmasligi; rekreatsion hududlarni obodonlashtirishning past darajasi.

KUCHLI TOMONLAR

Tabiiy resurslar: qulay, yumshoq iqlim, kashfiyot yil davomida imkoniyatlar dam olish va sayyohlik mavsumi;

Chiroyli tog' landshafti, tezkor daryolar, suv omborining mavjudligi

Mehmondo'stlikning madaniy manbalari:

g'or rasmlari va boshqa tarixiy yodgorliklar; mahalliy xalq badiiy hunarmandchiligi turlarining xilma-xilligi, musiqiy va folklor an'analari, jadal rivojlanmoqda yarmarka faoliyati infratuzilmasi.

Turizmning moddiy-texnik bazasi:

mavjud transport aloqasi tizimi, Toshkent shahri bilan ishonchli va qulay transport aloqasi;

sanatoriy-kurort muassasalarining tashkil etilgan tarmog'i.

Tahdidlar

Doimiy dam olish va sayyohlik oqimlari tufayli ushbu hudud ekotizimida keskin o'zgarish xavfi mavjud bo'lib, bu butun mintaqadagi ekologik vaziyatning yomonlashishiga olib kelishi mumkin; turizm sohasini rivojlantirayotgan qo'shni hududlarning raqobatining kuchayishi; taklif etilayotgan xizmatlarning past darajasi tufayli iste'molchilarning hududga bo'lgan qiziqishining pasayishi.

Imkoniyatlar qulay mavjudligi investitsiya muhiti, jalb qilishni rag'batlantirish turizm infratuzilmasini rivojlantirishga investitsiyalar kiritish; loyiha bo'yicha o'zbek va xorijiy sayyohlar uchun yangi turistik yo'nalishlarni yaratish: "Chorvoq" Erkin turistik zonasi.

Yozda bu yerda turli baholarga ko'ra har yili 5-20 ming kishi dam olgan. Suv omborini qurgandan so'ng, ushbu hududda dam oluvchilar soni bir necha baravar ko'paydi. Bunga suv ombori atrofida yangi avtomobil yo'li qurilishi, qirg'oq plyajlari, Bakachulning yangi qirg'oq zonalari yordam berdi. Sohil bo'yida ko'plab yangi dam olish maskanlari, sanatoriylar, pansionatlar, plyajlar, bolalar sog'lomlashtirish oromgohlari, qayiq stantsiyalari qurildi. Janubiy sohilda yubiley, Yangiqo'rg'on, Yusupxon shaharchalari paydo bo'ldi. Kungurbuka tog'larining yon bag'irlarida ko'plab kottejlar va lagerlar qurilgan.

Bularning barchasi ushbu hududning yangi dam olish imkoniyatlarining paydo bo'lishi va ishlatilishiga yordam berdi. Shu bilan birga, ushbu hududning tabiiy imkoniyatlari, ayniqsa qirg'oq zonasida, allaqachon charchash arafasida. Tuproq va o'simlik qoplaminin degradatsiyasi mavjud. Hayvonlarning ko'p turlari yo'qolib bormoqda. Eroziya jarayonlari kuchaymoqda. Bu butun Janubiy qirg'oqqa xosdir(kengligi 200 m gacha bo'lgan chiziq) [5].

Bugungi kunda, turli xil hisob-kitoblarga ko'ra, shuningdek, biz olib borgan dala tadqiqotlari natijalariga ko'ra, faqat yozda bu erda 300 mingga yaqin odam dam olishini aniqlash mumkin. Yakshanba kunlari faqat "Sohil" zonasida, plyajda, yaxshi kunlarda 500 dan 1500 gacha avtoullovchilar to'xtaydi. Ushbu zonada sanitariya muhofazasi, gigiena punktlari bilan bog'liq katta muammolar mavjud. Shu bilan birga, ushbu hududning suv va boshqa tabiiy resurslaridan yirtqich foydalanish mavjud. Butalar, yong'oq bog'lari kesiladi, tabiiy manbalar ifloslanadi.

Chimgansay daryosi vodiysi bugungi kunda dam olish uchun eng ko'p ishlatiladigan zonalardan biridir. Bu yerda 20 dan ortiq yirik rekreatsiya obyektlari joylashgan. Bular Chimgan sayyohlik majmuasi, sil kasalligi sanatoriysi, Chimgan sport majmuasi, ko'plab maktab sog'lomlashtirish lagerlari. Chimgansay daryosi vodiysi, ayniqsa uning o'rta qismi va og'zi, inson xo'jalik faoliyatining turli mahsulotlari bilan juda ifloslangan.

Ushbu muammoning echimi, bizning fikrimizcha, dam olish va sayyohlik zonalarini rivojlantirishning nomutanosibligini bartaraf etish, ya'ni boshqa hududlarning jozibadorligini oshirish, butun viloyat bo'ylab dam olish va sayyohlik oqimlarini tarqatish orqali amalga oshiriladi [6,9, 11,12].

Chorvok suv omborining g'arbiy qirg'og'ida, Nauvalisay daryosi og'zidagi Sijaki qishlog'i zonasida rekreatsiya maqsadlarida juda intensiv rivojlanish sodir bo'ldi. Bu yerda ko'plab dam olish uylari, pansionatlar, lagerlar qurilgan. Shu bilan birga, aholining ko'payishi yog'och uyushmalariga zarar etkazdi, chunki ko'plab daraxtlar yoqilg'i sifatida kesilgan. Shunday qilib, ko'plab noyob yong'oq bog'lari yo'q qilindi, ular ilgari deyarli barcha saev va suxodol vodiylarida ko'p bo'lgan. Yaqinda bu erda tabiatni brakonerlardan va ushbu zonaning o'rmon resurslaridan

oqilona foydalanmaslikdan himoya qiladigan ovchilar va ovchilar uchun maxsus jamiyat tashkil etildi.[10]

Shu bilan birga, bu erda tog' turizmini rivojlantirish uchun alohida sayyohlik majmualarini tashkil qilish mumkin.

Mintaqaning tog' va tog' oldi zonasining istiqbolli yo'nalishlarini ko'rib chiqing.

Toshkent viloyatida tog' va tog' oldi rekreatsiya komplekslari va markazlarining faol shakllanishiga ushbu mintaqaning qulay transport-geografik joylashuvi (Toshkent shahri va viloyatning boshqa sanoat markazlarining mavjudligi va yaqinligi) yordam berdi. Turizmning maxsus shakli yozgi turizmni o'z ichiga oladi, chunki shahar aholisining katta oqimi tog'larda joylashgan ko'plab yozgi qishloqlarga yo'naltiriladi. Tog'larda tog' rekreatsiyasining 4 xil funktsional turlari shakllangan:

1) Pargos-Aktash-Karjantau past tog'lari va o'rta tog'lari, davolash-sog'lomlashtirish tumani tog'li iqlim, mineral buloqlar, Xodjikent suv ombori sohillaridan foydalanish asosida tashkil etilgan. Bu yerda

Tavaksay (800 m), HUMSAN (1150 m), Aktash (1140 m) sanatoriylari va boshqa dam olish zonalari, bolalar lagerlari, sport bazalari joylashgan;

2) Chimgan-Charvak sog'lomlashtirish tumani Charvak suv ombori sohili bo'ylab cho'zilib, g'arbiy Tyan-Shanning tabiiy jihatdan eng jozibali qismini-Charvak vodiysi va Chimgan tog' o'lkasini qamrab oladi. Ushbu tumanda O'zbekistondagi eng yirik dam olish maskani tashkil etildi. Mintaqa Toshkent shahri korxonalari va tumanlarining dam olish zonasining ustunligi, suv ombori qirg'og'iga tortiladigan bolalar va talabalar tashkilotlari majmualari bilan ajralib turadi va vakolatli mutaxassislarning fikriga ko'ra, bunday tendentsiya o'n yildan ko'proq vaqt davomida saqlanib qoladi. Shuning uchun ushbu zona haqiqiy dam olish imkoniyatlarini (tog'-sayyohlik va tog' -chang'i va sport ixtisoslashuvi) to'liq qayta ko'rib chiqishga va dam olish va sayyohlik faoliyatini faollashtirishga muhtoj;

3) Parkent-Sukok sog'lomlashtirish tumani Chotkal silliqqligining past tog'li-o'rta tog'li zonasini, shu jumladan Ugam-Chotkal tabiat bog'i hududini qamrab oladi.

Shuni ta'kidlashni istardimki, Toshkent viloyati hududi ekotizimlari to'plamining xilma-xilligi va to'liqligi O'zbekistonning eng katta tabiiy ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy boyligi, uning landshaftining barqarorligi va umuman mamlakatning barqaror rivojlanishining kalitidir.

Bu bir tomondan saqlanib qolgan tabiiy va yarim tabiiy ekotizimlar va landshaftlarni muhofaza qilish, barqaror ekotizimlar, landshaftlarni saqlash,

yaratish va boshqa tomondan mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini oshirish to'g'risida fikrlashning yangi turiga o'tish zarurligini anglatadi. [7,8]

Shu munosabat bilan nafaqat tabiatni muhofaza qilish masalalarini o'z ichiga olgan, balki Toshkent viloyatida rekreatsion-turistik faoliyatni rivojlantirish uchun imkoniyatlar ochadigan kontseptsyani ishlab chiqish masalasi dolzarbdir. Natijada, Toshkent viloyatida rekreatsion iqtisodiyot kelajakda asosiy funktsiyaga aylanishi, uning profilini belgilashi kerak.

Tog' rekreatsiyasini rivojlantirish strategiyasi kuchli mavsumiy va balandlik-zonali konditsionerlikni va zarur resurslarning ko'pchiligiga (ayniqsa iqlim) bog'liqligini, shuningdek, rekreatsion faoliyatni hududiy tashkil etishning mavsumiyligi va balandlik zonalligini har tomonlama hisobga olishni o'z ichiga oladi. Masalan, iqlim omillari turizm turlarini va ishlatilgan sayyohlik mavsumlarini belgilaydi.

Yana bir o'ziga xos xususiyat shundaki, dam olish xizmatlari va tovarlari mahalliy darajada iste'mol qilinadi va iste'molchi (rekreant) ularga etkaziladi. Shu munosabat bilan, mavjudlikni yaxshilash turizm va dam olishni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Biroq, dam olish atrof-muhitga va madaniy landshaftni shakllantiradigan an'anaviy faoliyatga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shunday qilib, Toshkent viloyatining rekreatsion tizimini yanada rivojlantirish iqtisodiy jihatdan eng rivojlangan poytaxt sanoat mintaqasi korxonalari va tashkilotlari mablag'lariga yo'naltirilishi mumkin. Bundan tashqari, mavjud moddiy-texnik bazadan foydalangan holda, ushbu mintaqada xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mumkin

Respublikaning boshqa viloyatlarining rekreatsion resurslari asosan korxona va tashkilotlar mablag'lari hisobidan to'liq o'zlashtirilishi mumkin emas, chunki bu erda sanoatning rivojlanish darajasi poytaxt mintaqasiga qaraganda ancha past va shuning uchun investitsiya imkoniyatlari kamroq.

Chet el kapitali uchun ushbu hududlar ko'plab sabablarga ko'ra etarlicha jozibadorlikni keltirib chiqarmaydi: rivojlanishning past darajasi, infratuzilmaning etishmasligi va boshqalar.

Tog' zonasining istiqbolli rekreatsion tizimi O'zbekiston aholisining asosiy qismini yil davomida barcha turdagi dam olishga bo'lgan ehtiyojini ta'minlashi kerak. Dam olish talabini shakllantirish markazlariga nisbatan tog'li hududlarning geografik joylashuviga qarab (tekis-sug'oriladigan zona) kunlik (yarim soatlik transport imkoniyati), qisqa muddatli (haftalik, 1,5-2 soatlik transport imkoniyati doirasida) va uzoq muddatli dam olish toifalarini tashkil qilish kerak (yillik-ta'til va ta'til davrida, asosan uzoq muddatli dam olish uchun). tumanlar tog'lari). [10]

Xulosa: Hozircha tog' ekoturizmining imkoniyatlari xalqaro turizmni tashkil etishda deyarli qo'llanilmaydi va ular chet ellik sayyohlarga asosan faqat me'moriy yodgorliklarni namoyish etish bilan cheklanadi. Shu munosabat bilan tog' ekoturizmining jadal rivojlanishi mamlakatning butun sayyohlik mintaqasining jozibadorligini belgilovchi muhim omil bo'lib, valyuta tushumlarining sezilarli barqaror oqimini ta'minlab, turizm biznesida jiddiy daromad moddasiga aylanishni va'da qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Стратегия действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 годах (Приложение № 1 к Указу Президента Республики Узбекистан от 07.02.2017 г. № УП-4947).
- 2.Постановлением Президента Республики Узбекистан № ПП-3129 «О мерах по дальнейшему повышению ответственности органов исполнительной власти на местах в сфере развития туризма» от 12 июля 2017 г
- 3.Алимова Г.А. Конструктивные принципы развития концепции рекреационно-туристского комплекса Ташкентской области //Стратегия действий Республики Узбекистан: макроэкономическая стабильность, инвестиционная активность и перспективы инновационного развития. Международная научно-практическая конференция. - Ташкент: ТГЭУ 2018.- С.122.
- 4.Алимова Г.А. Оценка возможностей формирования и функционирования свободных экономических зон рекреационно-туристского типа в Ташкентской области. Статья // "Форум-экономистов" Международной конференции Института Макроэкономических исследований и прогнозирования, 2018 йил октябрь. -С. 316.
- 5.Абдуллаев И.Х. Оценка и прогноз формирования антропогенных ландшафтов в зоне влияния Чарвакского водохранилища. Автореферат дис.Насоиc., ученой степени канд.геог.наук. - Ташкент, 2005 -С.20.
- 6.Бероев Б.М. Крутыми тропами. - Владикавказ: Ир, 2007- С.36.
- 7.Богданов, Е. И. Экономика отрасли туризм: учеб.пособие для студентов высш. учеб. заведений. - М.: ИНФРАМ, 2013. - С.118 с.
- 8.Гавришева Е.Д. Тенденции формирования и функционирования рекреационно-туристического комплекса Новгородской области. Новгородский государственный университет имени Ярослава Мудрого. Автореферат диссертации на соискание ученой степени к.э.н. 2002. - С.22.
- 9.Gearing C.E., Swart W.W., Var T. Planning for tourism development.Quantitative Approaches N.Y., Praeger Publishers, 1976. - P. 26.

10. Джумаев Т. Устойчивое развитие горной зоны Узбекистана. Автореферат дис. на соиск. ученой степени докт. геог. наук. Ташкент, 2004, 25 с.
11. Лемешев М. Я., Щербина О. А. Оптимизация рекреационной деятельности. - М.: Экономика, 1986. - С. 60.
12. Фатеев В. С. Тенденции социально-экономического развития регионов и региональной политики в странах с переходной экономикой. Аналитический доклад по результатам фундаментальных исследований. - Мн.: Право и экономика, 2001. - С. 94.